

12. Состояние и тенденции развития чтения детей и подростков на рубеже 80–90-х гг. – М.: РГБ, 1993. – 215 с.

13. Цивін М. Н., Дубов Д. В. Психологічні аспекти впливу комп'ютерних комунікацій на розвиток особистості // Бібліотечна наука, освіта, професія у демократичній Україні: Зб. наук. праць. – К., 2000. – С. 103–108.

14. Цимбалюк Н. М. Культурно-дозвілсва діяльність як соціальний феномен // Актуальні проблеми історії, теорії та культури: Зб. наук. праць. – К., 1998. – Вип. 2. – Ч. 1. – С. 259–268.

15. Чачко А. С. Об'єкт бібліотекознавства – сучасна бібліотека в процесі трансформації // Бібліотечна наука, освіта, професія у демократичній Україні: Зб. наук. праць. – К., 2000. – С. 109–117.

16. Читацькі запити дітей та підлітків і стан їх задоволення в обласних бібліотеках для дітей України. – К.: ДБУ, 1991. – 16 с.

17. Чудинова В. Чтение детей и средства массовой информации // Мир библиотек сегодня: Науч.-информ. сб. – М., 1997. – Вып. 2. – С. 52–58.

18. Ясьмо В. Д. Бібліотеки України в соціально-культурному контексті на порозі ХХІ століття // Бібліотека в демократичному суспільстві: Зб. матер. міжнар. наук. конфер., Київ, 21–23 лист. 1995 р. – К., 1995. – С. 3–6.

19. Яценко Н., Забудина А. На базе детской? // Библиотека. – 1994. – № 10. – С. 8–9.

Павла РОГОВА

Стратегія розвитку освітньої бібліотечної мережі України

Висвітлено інноваційні процеси у діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України: цілеспрямоване реформування мережі освітніх бібліотек для максимального задоволення фахових інформаційних потреб спеціалістів галузі, зокрема, інтегрованого всеукраїнського галузевого інформаційного ресурсу. Визначено перспективи створення регіональних інформаційних галузевих центрів, етапність комп'ютеризації бібліотек галузі, що суттєво сприятиме науково-інформаційному забезпеченню розвитку педагогічної науки, освіти і практики в Україні.

Шляхи модернізації та напрями динаміки національної освіти в нашій державі впродовж найближчих 25 років визначає «Національна доктрина розвитку освіти», у якій наголошено на тому, що «в Україні має стверджуватися стратегія прискореного випереджувального інноваційного розвитку освіти і науки; повинні забезпечуватись умови для розвитку самоствердження і самореалізації особистості впродовж життя» [13].

Світовий досвід свідчить, що добре налагоджена інформаційна діяльність є одним з основних чинників прогресу у суспільстві.

Існуюча в Україні система бібліотечного обслуговування педагогічних та науково-педагогічних працівників зберігалася до недавнього часу такою, як у період планово-адміністративної економіки, тобто морально і фізично застарілою, оскільки була розрахована на середньостатистичного освітянина. Як відомо, до 1993 р. в Україні не було сформованої у систему мережі бібліотек освітньої галузі, був відсутній всеукраїнський інформаційний галузевий центр, і, відповідно, не відбувалося повноцінне формування галузевого ресурсу та організації доступу до нього. Кінець 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст. – час великих демократичних зрушень, відродження незалежної України, активного розвитку в

оновленій Україні державотворчих і економічних процесів, у т. ч. й динаміки вітчизняних бібліотек як сучасних інформаційних установ з входженням у їх діяльність комп'ютерних технологій. Ці зрушення сприяли інтеграційним процесам як у створенні економічного поля держави, так і її інформаційного простору. У діяльності книгозбірень України розпочалися реформаційні процеси щодо змісту, форм і методів роботи, осмислення своєї соціальної ролі в сучасному суспільстві. У 1992 р. в державі було створено Академію педагогічних наук України (АПН України), що привело до народження єдиного освітньо-педагогічного відомства, а саме: АПН України та Міністерства освіти і науки України (МОН України), яке націлило свої наукові розробки на розвиток вітчизняної педагогічної науки та модернізацію національної освіти і практики, її інформаційного забезпечення. Результатом трансформаційних процесів в освіті стало заснування Міністерством освіти України Центральної освітньої бібліотеки Інституту змісту і методів навчання Міністерства освіти України. Згодом, у кінці 1999 р., вперше в Україні було створено Державну науково-педагогічну бібліотеку України (ДНПБ України) [20; 21] – структурну складову АПН України, національне галузеве книгозховище, головний науково-інформаційний центр освітньої галузі, науково-методичний центр освітніх бібліотек. Ця подія є важливим історичним фактом як у розвитку державних бібліотек, так і у створенні системи інформаційно-бібліотечного забез-

Рогова Павла Іванівна, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України.

печення педагогічної науки та освіти України [21].

Ключовою проблемою розвитку бібліотечної справи не тільки в Україні, а й у всьому світі є інтеграція інформаційних ресурсів. Від успішного її розв'язання залежить рівень роботи бібліотек, підвищення їхньої соціальної ролі, суспільне визнання [14; 15].

З огляду на реформаційні процеси в галузі освіти перед новосформованою ДНПБ України постало важливе завдання – створення інтегрованого всеукраїнського галузевого інформаційного ресурсу та системи науково-інформаційного забезпечення розвитку національної педагогічної науки, освіти і практики. У зв'язку з цим необхідно було визначити місце та роль освітянських книгозбірень у загальнодержавній бібліотечній системі України, розробити та впровадити теоретико-методичні засади їх діяльності, створити мережу освітянських бібліотек. Отже, відповідно до цієї мети перед ДНПБ України постало три основні завдання: 1) трансформувати ДНПБ України у всеукраїнський галузевий науково-дослідний, науково-методичний та інформаційний комплекс для освітянської галузі; 2) створити мережу освітянських бібліотек як складову загальнодержавної системи бібліотек; 3) сформувати інтегрований загальнодержавний галузевий інформаційний ресурс.

Науково-дослідна робота – один з основних напрямів діяльності ДНПБ України. Статус наукової установи, отриманий з моменту заснування, зобов'язує її до відповідної організації наукових проектів з питань галузевого бібліотекознавства та інформатизації.

Основні напрями досліджень педагогічної і психологічної науки в Україні, визначені АПН України [17], аналіз наукового доробку вітчизняних та зарубіжних бібліотекознавців, практичний досвід діяльності педагогічних бібліотек України та світу [5; 6; 35] сприяв визначенню пріоритетних тем наукової та прикладної діяльності Бібліотеки, які затверджуються Президією АПН України. Зокрема, протягом першого року роботи ДНПБ України було розроблено «Концепцію Державної науково-педагогічної бібліотеки України», в якій окреслені основні засади її наукової, науково-інформаційної та науково-методичної діяльності.

У комплексі наукових проблем, які потребували свого дослідження, першочерговим було визначення соціальної ролі бібліотек галузі в оновленому суспільстві, типологічних ознак педагогічних бібліотек, підпорядкованих АПН України та МОН України. У зв'язку з цим постало питання дослідити стан і тенденції розвитку даних галузевих бібліотек в різні історичні періоди, прослідкувати еволюцію їх функцій і структури.

Таким чином, на 2001–2005 рр. було визначено тему науково-дослідної роботи – «Становлення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (2001–2005)» (науковий керівник – директор ДНПБ України П. І. Рогова). Застосовуючи системний підхід [9; 30; 31] до функціонування бібліотек, нами була розглянута бібліотечна мережа галузі як ієрархічна макросистема з характерними для неї підсистемами і елементами.

За результатами проведеного історичного та джере-

лознавчого аналізу автором даної статті у своїх наукових дослідженнях було уточнено та введено у науковий обіг такі термінологічні поняття, як «педагогічна бібліотека», «мережа освітянських бібліотек», розглянуто їх соціальну роль і завдання [22; 24]. Це стало підґрунтям для подальшої розробки колективом ДНПБ України основного документа функціонування мережі – «Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України» (керівник авторського колективу П. І. Рогова), затвердженого спільним наказом означених установ у травні 2003 р. [19]. Цей правовий документ уперше на державному рівні визначив мережу освітянських бібліотек України як самостійну ланку у загальнодержавній системі бібліотек України, її дві структурні складові: самостійні спеціальні педагогічні бібліотеки та бібліотеки навчальних закладів, систему управління, організаційно-правові аспекти функціонування, систему науково-методичного забезпечення. Дана мережа становить близько 23 тисяч книгозбірень, які функціонують на трьох рівнях: всеукраїнському, регіональному, низовому, на кожному з яких визначені відповідні центри. Разом з тим, у зв'язку зі специфічним історичним розвитком освітянських бібліотек, сьогодні в обласних центрах України є лише дві науково-педагогічні бібліотеки – Львівська і Миколаївська. У «Положенні» обласними центрами освітянської мережі визначено бібліотеки обласних та міських Інститутів післядипломної педагогічної освіти (ІППО). І це не випадково. Дані установи здійснюють методичну діяльність для бібліотек загальноосвітніх та середніх спеціальних навчальних закладів своєї області з перших років функціонування. Наявний інформаційний ресурс даних бібліотек не дозволяє їм виконувати роль й інформаційних центрів області з педагогіко-психологічних питань. Бібліотеки ІППО тільки розпочинають реформування своєї роботи. З 27 ІППО України свої веб-сторінки мають тільки 5, на яких інформаційний ресурс і діяльність бібліотек не висвітлена. Отже, сьогодні нагальним є актуалізація діяльності бібліотек ІППО, відкриття в них Інтернет-місць для надання доступу користувачам до електронного ресурсу вищих навчальних закладів педагогічного профілю області й іншим бібліотекам України. Попри це, для бібліотек ІППО залишається важливим формування фонду первинних і вторинних документів у традиційній та електронній формах. З огляду на існуючий стан ДНПБ України запропонована концепція створення обласного галузевого науково-інформаційного центру шляхом кооперації бібліотек ІППО та вищих навчальних закладів III–IV р. а. педагогічного профілю через Інтернет. Це дасть можливість створити корпоративний галузевий науково-інформаційний центр області, що сприятиме ефективному використанню галузевого інформаційного ресурсу ВНЗ педагогічного профілю для повноцінного інформаційно-методичного забезпечення фахових потреб освітян регіону. Координаційними центрами мережі освітянських бібліотек на низовому рівні є бібліотеки обласних, міських та районних відділів освіти, які також послідовно повинні втілю-

вати в діяльність бібліотек області «Концепцію інформатизації закладів освіти» Міністерства освіти і науки України.

Для функціонування системи бібліотек освітньої мережі постала необхідність створення комплексу відповідних нормативно-правових та технологічних документів для кожного рівня бібліотек. Доречно зазначити, що до створення державного галузевого науково-методичного центру технологічні документи для освітніх книгозбірень використовувались ті, що існували для публічних бібліотек без урахування специфічних особливостей спеціальних педагогічних та навчальних бібліотек галузі, була відсутня централізована звітність, її аналіз. Отже, для науковців ДНПБ України нагальним постало завдання дослідити та узагальнити як практичний досвід, так і науковий доробок щодо бібліотечних технологій [2; 3; 10], і прийняти свої обґрунтовані рішення, спрямовані на вдосконалення діяльності вищезазначених бібліотек усіх видів та рівнів, зокрема, всеукраїнського: ДНПБ України, наукових бібліотек: Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти (ЦІППО), науково-дослідних установ системи АПН України; регіонального – обласних науково-педагогічних бібліотек та бібліотек інститутів післядипломної педагогічної освіти (міських, обласних), наукових бібліотек ВНЗ педагогічного профілю III–IV р. а.; низового – бібліотек райвно, міськвно, облвно, середніх загальноосвітніх та середніх спеціальних навчальних закладів.

Протягом трьох років спеціалістами ДНПБ України було підготовлено та затверджено близько 150 документів. У практику бібліотек галузі введено до 20 нормативно-правових та інструктивно-методичних документів, зокрема: «Положення про мережу освітніх бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України», «Положення про бібліотеку науково-дослідної установи АПН України», «Положення про бібліотеку середнього загальноосвітнього навчального закладу Міністерства освіти України», «Сумарна книга наукових бібліотек освітньої галузі», «Планування та звітність бібліотек Інститутів післядипломної педагогічної освіти», «Довідково-пошуковий апарат наукових бібліотек освітньої галузі».

Слід наголосити на тому, що для розроблення нормативно-правової бази важливим було усвідомити специфіку бібліотек кожного рівня і кожного регіону, їх функції, завдання. Цьому сприяло дослідження науковцями ДНПБ України в контексті вищезазначеної теми історії становлення і розвитку навчальних та самостійних педагогічних бібліотек. Спостерігається велика зацікавленість бібліотечних працівників з книгозбірень різного рівня галузі щодо об'єктивного відтворення історії своїх бібліотек. Підтвердженням цьому може слугувати такий факт: упродовж двох останніх років до ДНПБ України надійшло більше 200 матеріалів, які висвітлюють історію окремих освітніх бібліотек з різних регіонів держави. Вони оприлюднюються у рубриці

«Історія освітніх бібліотек» на сторінках фахових часописів: «Директор школи, ліцею, гімназії», «Шкільна бібліотека плюс», «Педагогічна газета», «Освіта України» та ін. Означене є також свідченням фахової самоосвіти бібліотечних працівників нашої мережі.

Українське бібліотекознавство набуло власних традицій бібліотечної професії і безперервної бібліотечної освіти [4; 8; 12; 26; 27; 29; 33]. З огляду на історичний досвід бібліотечної професії, який стверджує, що бібліотекаря і вчителя єднають спільні цілі і завдання [25], науковцями ДНПБ України було розпочато цілеспрямоване формування галузевої системи підготовки та післядипломної освіти бібліотечних працівників освітніх бібліотек.

Усвідомлюючи, що спеціалісти нової генерації для освітніх бібліотек повинні вільно володіти як питаннями сучасного бібліотекознавства, так і мати ґрунтовні знання з педагогіко-психологічного комплексу, автором статті було зніційовано відкриття у педагогічних ВНЗ інтегрованої спеціальності «бібліотекар-педагог». За підтримки ректора Київського національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова академіка АПН України В. П. Андрущенко у ввіреному йому закладі 2003 р. набрано першу групу на денну форму навчання за цією спеціальністю, в Уманському державному педагогічному університеті (ректор – член-кореспондент АПН України В. Г. Кузь) з аналогічної спеціальності навчаються студенти вже третій рік. Сподіваємось, що цей досвід пошириться в інших педагогічних ВНЗ України. Означений факт став підставою для розробки Міністерством освіти і науки України спеціальності «бібліотекар-педагог» з подальшим її введенням до «Переліку посад педагогічних, науково-педагогічних кадрів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14. 06. 2000 р.

Формування системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників галузі було розпочато ДНПБ України спільно з Центральним інститутом післядипломної педагогічної освіти АПН України. ДНПБ України стала базою для поліпшення фахового рівня бібліотечних працівників освітньої мережі. Також вдосконаленню професійної компетентності і поглибленню фахових знань бібліотекарів освітньої галузі сприяє започаткована у 2003 р. ДНПБ України серія видань «На допомогу бібліотечним працівникам освітніх бібліотек». У цій серії заплановано підготовку тематичних бібліографічних покажчиків, які комплексно будуть представляти вітчизняні та зарубіжні матеріали з актуальних питань бібліотечної справи, методичних посібників тощо. Крім того, система методичних посібників та рекомендацій, які будуть виходити в означеній серії, буде розповсюджуватися серед бібліотек галузі як в паперовому, так і в електронному вигляді. Так, уперше в Україні в контексті вищезазначеної НДР працівниками ДНПБ України підготовлено та видано посібник для шкільних бібліотекарів «Організація бібліотеки загальноосвітнього навчального закладу» (2002–2003) накладом 5 тисяч примірників, рекомендаційний бібліографічний покаж-

чик «Навчальна бібліотека в контексті інформатизації суспільства» (2003) накладом 500 примірників та ін.

З перших місяців роботи ДНПБ України почала надавати практичну допомогу бібліотекарям навчальних закладів усіх видів і типів як м. Києва, так і областей України, працівникам академічних бібліотек щодо удосконалення діяльності, інформаційного обслуговування користувачів галузі, формування іміджу бібліотечних працівників освітніх бібліотек тощо. Спільно з Міністерством освіти і науки України, Інститутом психології АПН України у 2003 р. на допомогу шкільним бібліотекарям держави започатковано друкований професійний орган – газету «Шкільна бібліотека плюс», на сторінках якої подаються офіційні матеріали стосовно діяльності бібліотек в Україні, методичні та практичні матеріали для удосконалення роботи навчальних бібліотек галузі.

Результати НДР проходять апробацію на щорічних науково-практичних семінарах освітніх бібліотек, що організовує ДНПБ України, і які надалі втілюються в діяльність бібліотек галузі [25]. На 2005 р. Бібліотекою з теми дослідження запланована всеукраїнська наукова конференція.

Головним завданням бібліотек галузевої мережі є створення умов загальнодоступності інформації для науковців і практиків освітньої галузі з педагогіко-психологічних питань та системи інформаційного забезпечення освітан. ДНПБ України вже з першого року своєї діяльності розпочала випуск вторинної інформації з актуальних педагогіко-психологічних питань у традиційній формі з подальшим їх доведенням до державних бібліотек, бібліотек наукових установ галузі, обласних центрів освітніх бібліотек. За три роки спеціалістами ДНПБ України підготовлено і видано 9 бібліографічних науково-допоміжних та рекомендаційних покажчиків в електронній та паперовій формі, останні – загальним накладом більше 2 тисяч примірників, а саме: «Гід з громадянського виховання», «Формування активної життєвої позиції молодого громадянина України», «Загальноосвітня школа за роки незалежності», «Професійна освіта за роки незалежності», «Сучасні освітні технології» та ін. Започатковано серію бібліографічних посібників, присвячених визначним діячам педагогічної науки України та світу: В. Г. Кременю, В. М. Мадзігону, В. О. Сухомлинському, О. В. Сухомлинській, М. Д. Ярмаченку, Я. Корчаку та ін. (за означений термін надруковано 20 видань, які надійшли до бібліотек галузі), відбувається групове та індивідуальне інформування провідних науковців інститутів АПН України та МОН України, науково-інформаційне забезпечення планових наукових тем науково-дослідних установ АПН України, державних та національних програм «Вчитель», «Діти України», «Дистанційне навчання».

Згідно з головною метою ДНПБ України з 2003 р. розпочата нова науково-дослідна тема «Науково-інформаційне забезпечення освітньої галузі України» (2003–2007). Це комплексне дослідження передбачає розробку теоретико-методичних та організаційних засад

системи бібліографічного, реферативного та оглядово-аналітичного забезпечення інформаційних потреб спеціалістів освітньої галузі та працівників означених галузевих бібліотек відповідно до основних положень «Національної програми інформатизації України». Завданнями даного проекту, який розрахований на 5 років, є:

- ▲ розробка теоретико-методичних та організаційних засад створення системи бібліографічного забезпечення інформаційних потреб педагогічних та науково-педагогічних бібліотечних кадрів мережі освітніх бібліотек;
- ▲ формування системи бібліографічної продукції освітньої галузі в паперовому та електронному варіантах на базі ДНПБ України та регіональних освітніх бібліотек;
- ▲ експериментальне дослідження ступеня задоволення фахових інформаційних потреб педагогічних і науково-педагогічних кадрів існуючою реферативною інформацією;
- ▲ за результатами експериментального дослідження створення галузевого сегменту реферативного представлення наукової літератури з педагогіко-психологічних питань у загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова» та Українському реферативному журналі (УРЖ) «Джерело».

У контексті даної НДР протягом 2004 р. науковцями ДНПБ України буде розроблено «Зведений координаційний план науково-інформаційного забезпечення користувачів бібліотек освітньої галузі».

За умов позитивного вирішення фінансових та організаційних питань у ДНПБ України планується організувати відділ інформаційно-аналітичної роботи для підготовки реферативних та оглядово-аналітичних документів для науково-педагогічних кадрів галузі. Для вирішення визначених завдань потрібні спеціалісти з відповідною підготовкою щодо інформаційно-аналітичної роботи. На наш погляд, існує два підходи до формування таких фахівців. Перший – традиційний: набирати випускників профільних вищих навчальних закладів. З цією метою ми плануємо порушити питання про доцільність введення в навчальні плани ВНЗ III–IV р. а., які готують бібліотекарів-педагогів, спеціалізацію «педагог – інформаційний аналітик». Другий – через систему підвищення кваліфікації, а саме – шляхом організації у Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв комплексу відповідних програм. Важливим перспективним напрямком ДНПБ України є підготовка та видання збірників наукових праць з питань галузевого бібліотечознавства та історії освітніх бібліотек.

Нова соціально-економічна ситуація, яка склалася в Україні в умовах переходу до ринкових відносин, та інтенсивний розвиток інформатизації суспільства визначають функціональні пріоритети у діяльності бібліотек України щодо напрямів організації і технології формування та використання їх інформаційних ресурсів.

Найважливішими перспективними завданнями ДНПБ України та мережі освітніх бібліотек є:

- створення зведеного електронного каталогу галузі

та його подальше входження до Національної системи електронних бібліотек;

- інтеграція електронних інформаційних ресурсів наукових бібліотек галузі і забезпечення їх багатоаспектного використання;
- створення галузевого центру з корпоративної каталогізації, формування повнотекстової галузевої бази даних, яка включатиме вторинну інформацію ДНПБ України та інших наукових бібліотек, а також інформацію про фахові наукові праці, підручники, посібники.

Затверджене «Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України», науково-практичні підходи до розробки аналогічних питань [7; 11; 16; 18; 32; 34] та досвід діяльності педагогічних і публічних бібліотек як вітчизняних, так і зарубіжних, дозволили нам накреслити перспективу розвитку освітянських бібліотек як галузевої ієрархічної макросистеми з трирівневим розгалуженням, а саме: всеукраїнським, обласним та низовим, до яких входять спеціальні педагогічні бібліотеки різного рівня та видів, бібліотеки навчальних закладів I–IV р. а. педагогічного, інженерно-педагогічного профілю, середніх спеціальних педагогічного профілю та середніх загальноосвітніх закладів, позашкільних закладів освіти. Визначено мету та завдання цієї системи:

- ❖ створення національного педагогіко-психологічного ресурсу у вітчизняному та світовому інформаційному просторі;
- ❖ вироблення системи інформаційного забезпечення педагогічної науки і практики;
- ❖ продукування вторинних документів як у традиційній, так і електронній формі;
- ❖ трансформування всеукраїнської галузевої бібліотеки у науково-дослідний інформаційно-методичний центр для освітянських бібліотек України;
- ❖ перетворення педагогічних бібліотек різних рівнів на спеціальні науково-інформаційні та методичні центри;
- ❖ реформування всеукраїнської галузевої бібліотеки, педагогічних та навчальних бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України у електронну освітянську бібліотеку України з подальшим входженням до Національної системи електронних бібліотек України.

На основі аналізу нами запропоновано структуру всеукраїнського галузевого центру макросистеми як базову, що складається з науково-інформаційного, науково-методичного, науково-дослідного, культурно-просвітницького блоків та блоку комп'ютерного забезпечення, яка диференціюється з урахуванням особливостей мережі освітянських бібліотек на регіональному (обласному) рівні. Педагогічні бібліотеки регіонів згідно з цією моделлю трансформуються у сучасні науково-інформаційні центри з педагогіко-психологічних питань. Недостатність матеріальних і фінансових ресурсів в галузі спонукають бібліотеки шукати шляхи вирішення поставлених завдань у найкоротший термін.

У зв'язку з цим нами запропоновано три етапи ком-

п'ютеризації бібліотек, на першому з яких рекомендовано розпочати запровадження Інтернету. При невеликих фінансових витратах це відразу надасть доступ широкому загалу користувачів до інформаційних ресурсів вітчизняного та світового інформаційного простору, до науково-методичної та бібліографічної продукції ДНПБ України. Водночас це забезпечує залучення власних працівників бібліотеки до світових інформаційних ресурсів, що позитивно впливає на їх професійний рівень, а отже – на результати їхньої роботи.

Вже існуючий веб-сайт ДНПБ України містить презентаційний розділ про фонди й науковий доробок Бібліотеки. Для надання інформації освітянам України на веб-сайті також розміщено інформаційний бюлетень Бібліотеки та навігатор Інтернет-ресурсів з педагогіки й освіти (<http://www.library.edu-ua.net>), де вже сьогодні міститься більше трьохсот джерел.

Головне завдання другого етапу комп'ютеризації – створення електронного каталогу як в ДНПБ України, так і в бібліотеках галузі, що сприятиме більш оперативному, багатоаспектному пошуку інформації з подальшою побудовою корпоративного каталогу бібліотек освітянської галузі. Цей напрям потребує оперативного вирішення щодо багатьох проблем відповідного програмного забезпечення, форматів і структур баз даних (бібліографічних, фактографічних, авторитетних, холдингових та адміністративних), створення спеціалізованих тезаурусів, словників та інших засобів інформаційного та лінгвістичного забезпечення. У майбутньому планується формування на базі ДНПБ України галузевого центру корпоративної каталогізації з питань педагогіки й освіти, який має тісно співпрацювати з майбутнім національним центром корпоративної каталогізації України – Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського.

Завданням третього етапу комп'ютеризації є створення галузевої бази даних на основі інтеграції повнотекстової бази даних (фахові наукові праці, підручники, посібники тощо) та потужної вторинної інформації – продукту наукової діяльності ДНПБ України та інших наукових бібліотек галузі. Складовою частиною такої бази даних має стати депозитарій електронних копій наукових праць усіх установ АПН України та вищих навчальних закладів МОН України.

Виконання поставлених завдань неможливе без вирішення фінансових проблем, підготовки відповідних нормативно-правових та технологічних документів, без інтеграційної діяльності не лише бібліотек освітянської мережі, а й провідних установ АПН України та МОН України. У зв'язку з цим у 2004 р. працівниками ДНПБ України спільно з провідними науковцями вищезазначених установ буде розроблена Концепція інформатизації бібліотек освітянської мережі України.

Таким чином, перспективними напрямками розвитку освітянських бібліотек є:

- ❖ актуалізація організаційної, інформаційної та науково-методичної діяльності бібліотек освітянської мережі для повноцінного бібліотечно-інформа-

ційного забезпечення користувачів галузі; трансформація ДНПБ України у науково-дослідний та науково-методичний центр мережі освітянських бібліотек, інформаційно-бібліотечний комплекс для освітянської галузі; підготовка та видання збірників наукових праць ДНПБ України;

❖ створення в Україні єдиної інфраструктури для забезпечення доступу вітчизняних користувачів до національного сегменту з педагогіко-психологічних питань та освіти; активне впровадження нових інформаційних технологій у практику роботи ДНПБ України та бібліотек галузі; формування всеукраїнського інтегрованого галузевого ресурсу на базі ДНПБ України в електронній формі; створення веб-порталу галузі та центру корпоративної каталогізації фахових документів на базі ДНПБ України;

❖ створення системи інформаційного забезпечення галузі вторинними документами з педагогіко-психологічних питань як в традиційній, так і електронній формі за участю наукових бібліотек галузі державного та регіонального рівнів;

❖ формування основних структурних складових системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників освітянської мережі України.

Література

1. Амлинский Л. Композиционно-планировочные решения и техническое оснащение библиотеки: Библиотечковедческий аспект. – К.: Наук. думка, 1988. – 295 с.
2. Амлинский Л. Совершенствование подготовки библиотечных кадров в условиях автоматизированной библиотечной технологии / Л. Амлинский, В. Бабич. – К., 1989. – 28 с.
3. Астапович Е. Библиотечная технология. Ч. 1. Основы библиотечной технологии: Учеб. пособие / Е. Астапович. – М., 1991. – 54 с.
4. Бабич В. Новый взгляд на профессию: (Перспектива подготовки специалистов на фак. библ.-информ. систем Київ. держ. ін-ту культури) / В. Бабич, В. Пашкова // Бібл. вісн. – 1993. – № 5–6. – С. 49–51.
5. Брунова Е. Стратегическая миссия университетской электронной библиотеки в условиях корпоративного информационного образовательного пространства: [Электр. ресурс]: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/>. – Заголовок с экрана.
6. Епихина Т. С., Маркарова Т. С. Информационные ресурсы ГНПБ им. К. Д. Ушинского: состояние и перспективы // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: Тр. конф. / 8-я междунар. конф. «Крым-2001». – М.: ГПНТБ России, 2001. – С. 519–523.
7. Ільганаєва В. Бібліотека в сучасному інформаційному середовищі: основні стратегії розвитку // Вісн. Харк. держ. академії культури: Зб. наук. праць. – Х.: ХОІК, 1999. – Вип. 1. – С. 30–43.
8. Ільганаєва В. Бібліотекознавство: Конспект лекцій (для студентів факультету бібліотекознавства та інформатики: Спеціальність 7.020102 «Бібліотекознавство та бібліографія»). – Х.: ХДАК, 1998. – 69 с.
9. Карташов Н. Общее библиотечное ведение: Учебник. В 2 ч. – М.: МГУК, 1997. – 256 с.
10. Кириленко О. Г. Еволюція наукових уявлень про бібліотечну технологію в Україні (80–90-ті роки): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1996. – 23 с.
11. Костенко Л. Використання Інтернет у бібліотеках // Бібл. вісн. – 1999. – № 2. – С. 6–11.
12. Кушнарєнко Н. Бібліотечно-інформаційна освіта: орієнтир на майбутнє / Н. Кушнарєнко, А. Соляник // Вісн. Кн. палати. – 2002. – № 5. – С. 33–34.
13. Національна доктрина розвитку освіти: Затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347 // Освіта. – 2002. – 24 квіт. – 1 трав. (№ 26).
14. Немошкаленко В. Нові інформаційні технології та нові форми взаємодії бібліотек // Бібл. вісн. – 1999. – № 5. – С. 6–9.
15. Немошкаленко В. Тенденції глобалізації економіки, науки, освіти в ХХІ столітті та завдання науково-інформаційної діяльності бібліотеки // Бібл. вісн. – 2001. – № 6. – С. 2–7.
16. Онищенко А. С. Доминирующая тенденция развития информационной сферы // Библиотеки национальных академий наук: Проблемы функционирования, тенденции развития: Науч.-практ. и теорет. сб. / Редкол.: А. С. Онищенко и др. – К.: НБУВ, 2000. – Вып. 1. – С. 3–6.
17. Основні напрями досліджень педагогічної і психологічної науки в Україні / АПН України. – К., 2003. – 46 с.
18. Павлуша Т. Забезпечення загальнодоступності інформаційних ресурсів наукових бібліотек України // Бібл. вісн. – 2000. – № 5. – С. 2–8.
19. Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та АПН України: Затв. спіл. наказом М-ва освіти і науки України та Акад. пед. наук України від 30. 05. 2003 р. № 334/31 // Шкіл. б-ка плюс. – 2003. – № 3/4. – С. 1–4.
20. Про створення Державної науково-педагогічної бібліотеки України: Постанова Кабінету Міністрів України № 2018 від 30. 10. 1999 р. // Законодавство – бібліотекам України: Довід. вид. / Уклад. Т. Слєпцова та ін. – К., 2000. – Вип. 1. – С. 162.
21. Рогова П. Державна науково-педагогічна бібліотека України: аспекти становлення // Бібл. вісн. – 2000. – № 6. – С. 17–19.
22. Рогова П. Соціальне призначення і функції освітянських бібліотек України // Бібл. планета. – 2000. – № 3. – С. 17–18.
23. Рогова П. Всеукраїнський науковий семінар у Державній науково-педагогічній бібліотеці України – крок до утвердження мережі освітянських бібліотек / П. Рогова, І. Дзигало // Бібл. вісн. – 2003. – № 1. – С. 33–35.
24. Рогова П. Типологічні ознаки педагогічних бібліотек // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 5–6. – С. 120–125.
25. Рубинський К. Положение библиотечного дела в России и других государствах // Тр. Первого Всерос. съезда по библ. делу. – СПб., 1912. – С. 1–15.
26. Селиверстова Е. Т. Система знаний библиотечного специалиста, или чему учить библиотекаря // Науч. и техн. б-ки СССР. – 1989. – № 2. – С. 5–8.
27. Скнар В., Шевченко І. Безперервна інформаційно-бібліотечна освіта 2002: новий етап розвитку // Бібл. планета. – 2002. – № 3. – С. 41–42.
28. Скнар В. Організаційно-методичне забезпечення безперервної освіти бібліотекарів України // Бібл. планета. – 2000. – № 1. – С. 27–28.
29. Слободяник М. Концептуальні засади розвитку вищої бібліотечної освіти // Бібл. планета. – 2001. – № 1. – С. 23–24.
30. Слободяник М. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій. – К., 1995. – 267 с.
31. Столяров Ю. Библиотека: структурно-функциональный подход. – М.: Книга, 1981. – 255 с.
32. Філіпова Л., Аль Тавельбех Серхан А. Перспектива роз-

витку міжнародної, бібліотечної кооперації на базі Інтернет-технологій // Вісн. Харк. держ. акад. культури: Зб. наук. праць. – Х., 2001. – Вип. 8. – С. 103–109.

33. Чачко А. Библиотечный специалист: особенности труда и профессионализации. – 2-е изд. – К.: Наук. думка, 1986. – 192 с.

34. Чекмарьов А. Національна система електронних бібліо-

тек / А. Чекмарьов, Л. Костенко, Т. Павлуша; НАН України; НБУВ. – К., 1998. – 50 с.

35. Stathoulia T., Tsoukala A. Academic Libraries in the 21st century. Moving towards a new technological humanism: a research paradigm [Електр. ресурс] / Спосіб доступу: http://library.brandeis.edu/Beijing_Conference/Stathoulia.doc. – Заголовок з екрана.

Наталія ОРЛЕАНСЬКА

Медичні бібліотеки в інформаційному забезпеченні інноваційних процесів у медичній галузі

Розглядається система забезпечення медичними бібліотеками України інноваційних процесів у медичній галузі інформаційно-бібліографічними ресурсами. Виділені основні моменти інформаційно-бібліографічного забезпечення ІР медичних установ ДНМБ України, проблеми удосконалення бібліографічних інформаційних ресурсів. Приведення їх у відповідність зі зростаючими інформаційними потребами медичної галузі є для медичних бібліотек найважливішим завданням. Традиційні методи роботи поєднуються з упровадженням інформаційних технологій, що сприяє якісному обслуговуванню користувачів медичних бібліотек.

Процес розвитку людства та всієї цивілізації – процес постійного пошуку та впровадження нових ідей, нових засобів, нових технологій, який спрямований на покращання способу життя. Відомо, що інновації – це внутрішній двигун наукового процесу. Розвиток науки як складової та водночас лідируючої і спрямовуючої сили прогресу неможливий, з одного боку, без самостійного винаходження якихось певних, нових, досконаліших методів, методологій або в узагальненому розумінні «знань», а з іншого – без постійного обміну цими «знаннями», тобто інформацією, з іншими фахівцями.

Цей закон еволюції цивілізації на Землі є всеохоплюючим, об'єктивним, безперервним і незворотним. Він стосується усіх галузей науки і техніки, як гуманітарних, так і природничих наук, як фундаментальних, так і прикладних тощо. Цей закон трактує процес розробки, створення, впровадження, аналізу ефективності – вартості кожної нової ідеї, як інноваційний, тобто як такий, що здійснює весь цикл нововведень у різних галузях.

Саме інноваційність, при сучасному надшвидкому розвитку будь-якої галузі науки, визначає рівень розвитку кожної держави окремо та людства загалом. Обмін даними, що містять в собі відомості про будь-які, навіть найменші, нові підходи до вирішення певних завдань, є обов'язковим елементом інноваційного процесу. Отже, саме цій проблемі (отримання, аналіз, обробка) існуючих матеріалів наукових джерел необхідно приділяти найпильнішу увагу як фактору стимуляції, мотивації

подальшого розвитку наукової думки і, врешті-решт, практики.

Загальновідомо, що наука – основа подальшого існування і розвитку суспільства. Інноваційні процеси у медицині, з погляду наукознавчих позицій, варто розглядати як інформаційні технології, адже кожний без винятку інноваційний акт починається з використання наукової інформації і цим же закінчується. Адже існує визначення, що для успішного здійснення інноваційного процесу в цілому та його окремих етапів обов'язково потрібно усунути інформаційні та комунікаційні перепони, тобто створити оптимальний інформаційний і комунікаційний комфорт для згаданого процесу. Без цього інновацій не існує і бути не може¹. На перший погляд, таке тлумачення інноваційного процесу надто просте, проте наймовірніше складне у плані інформаційного та комунікаційного забезпечення, що є найвагомішою ознакою реалізації інноваційної політики у медицині. Медицина є своєрідною галуззю, в якій інновації мають безпосередній вплив на здоров'я людини.

У сучасній економічній ситуації в Україні накопичений науково-технічний потенціал може бути задіяним тільки за умови поглиблення й інтенсифікації процесів його адаптації до нових реалій. Головне завдання сьогодення – визначення стратегічних напрямів розвитку національної інноваційної системи України, вдосконалення її інституційної структури, а також механізмів взає-

Орлеанська Наталія Анатоліївна, зав. відділу наукових інформаційних технологій Державної наукової медичної бібліотеки МОЗ України.

¹ Уваренко А. Р. Сучасне уявлення про інноваційні процеси в охороні здоров'я та проблеми для вирішення // Наукові інформаційні проблеми забезпечення інноваційних процесів у галузі. Матер. наук.-практ. конф., Київ, травень 2002 р. – К., 2002. – С. 3.